

Noregs Ungdomslag
Øvre Slottsgate 2b
0157 Oslo
post@ungdomslag.no

Oslo, 5.oktober 2021

Kulturrådet
Postboks 4808 Nydalen
0422 Oslo
post@kulturradet.no

Innspel til Norges andre periodiske rapport om arbeidet med konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven av 2003 til UNESCO i 2021.

Innleiing:

Desse innspela er sendt inn frå Noregs Ungdomslag (NU). Vi har ikkje tatt føre oss heile utkastet til rapport, men konsentrert oss om dei kapitla som vi meiner er mest aktuelle for vår organisasjon, våre interessefelt og vårt arbeid. Dei kapitla vi har valt å kommentere på er, 4, 9, 10, 15 og 17.

På generelt grunnlag meiner NU at den periodiske rapporten i større grad bør problematisere og peike på læringspunkt der storsamfunnet kan bli betre på å ivareta den immaterielle kulturarven. Til dømes så bør den periodiske rapporten problematisere den langvarige ulikskapen mellom statlege løyvingar i frivilligfeltet, der idretten har vesentleg betre økonomiske rammevilkår. I perioden 2014 – 2020, dvs. etter den første periodiske rapporten vart sendt inn, har t.d. løyvingane til idrettsanlegg auka frå om lag MNOK 950 – til MNOK 1 437. I same periode vart løyvinga til organisasjonseigde kulturbygg kutta frå MNK 135 til MNOK 54,6. På den måten prioriterer myndighetene ulikt mellom kulturbygg, som er viktige arenaer for læring og kunnskapsformidling, og idrettsanlegg. NU meiner difor at den periodiske rapporten bør her diskutere eller peike på at dette kan ha negative konsekvensar for utfolding av lokalkulturen og den immaterielle kulturarven.

NU meiner at det vil styrke rapporten viss ein peikar på dei områda som har forbettringspotensial og at ein på den måten viser sjølvinnstikk og ei forståing for dei utfordringane ivaretakinga av den immaterielle kulturarven i Noreg har. Fleire døme vil bli gitt under dei aktuelle punkta nedanfor.

Punkt 4.1. *Are practitioners and bearers involved in designing and developing ICH education programmes and/or are actively presenting and transmitting their heritage?*

s.29:

Om læreplanar i formell opplæring:

I samband med læreplanfornyinga som nyleg har funne stad, har NU og fleire andre organisasjonar og instansar som jobbar med immateriell kulturarv kome med høyringsinnspel. NU er positive til at læreplanane har fått ei fornying og har forståing for at innhald i opplæringa knytt til immateriell kulturarv, slik som t.d. tradisjonsmusikk og tradisjonsdans, som er viktige element for vår organisasjon, på sett og vis har fått meir rom i dei nye læreplanane. Det som vi derimot ser på som utfordrande, eller problematisk, er at dei nye læreplanane for grunnskulen i for liten grad rettleiar skulane til å prioritere tradisjonskunsten. Vi meiner at læreplanane er for opne, og at det i for stor grad blir opp til kvar enkelt skule og lærar, og deira kompetanse, kva for sjangrar som blir prioritert i faga der tradisjonskunst høyrer heime. Dette kan ein gjerne peike på som ei utfordring i den periodiske rapporten. Slik ordlyden er no, kan rapporten lesast som at alle elevar får god kjennskap til desse tradisjonsformene, noko som i realiteten ikkje stemmer.

(Denne kommentaren kan for så vidt også passe inn under punkt 4.2.)

Punkt 4.2. *Are modes and methods of transmitting ICH that are recognized by communities, groups and individuals, included or strengthened in formal and non-formal educational programmes?*

s.30:

I dag er dei fleste tradisjonelle handverksfaga truga av liten rekruttering. Økonomien er òg ofte dårleg. Noregs Ungdomslag er difor usikker på setninga «...på tross av at fagene har et lite rekrutteringsbehov». Setninga er egna til å mistydast og slik den er formulert meiner vi at den ikkje speglar røyndommen til tradisjonelle handverksfag. Vi meiner difor at Kulturrådet enten må utdjupe setninga eller ta den ut av rapporten.

s.31:

Den Kulturelle Skulesekken (DKS) er eit positivt, profesjonelt og viktig tilbod til elevar i grunnskulen og NU er positive til ordninga. Det er gledeleg at tradisjonskunst er ein eigen «sjanger» i DKS-systemet, men vi meiner likevel at tradisjonskunsten ikkje er høgt nok prioritert i ordninga. Slik ordlyden i rapporten er kan ein lett tolke innhaldet som at alle elevar får eit møte med tradisjonskunst gjennom DKS, men vår erfaring er at dette ikkje stemmar. Det er i stor grad opp til kvar enkelt kommune eller fylkeskommune å legge program for kva tilbod elevane i deira områda skal få gjennom DKS. Vidare er det opp til den enkelte skule å velje ut kva dei ønskjer å få tilsendt til sine skular. På den måten er det ikkje gitt at elevane får møte ein tradisjonskunstnar, anten det er på

musikk, dans, handverk eller anna. Sjølv om det på papiret kan sjå ut som at alle elevar kan få eit variert og godt tilbod, der dei også får møte tradisjonskunst, så er det ikkje slik i realiteten, noko vi meiner rapporten kan reflektere rundt.

s.31-32

Under punktlista med døme på uformelle opplæringstilbod som blir gitt av m.a. frivillige organisasjonar, så finn vi det synd at dans/folkedans ikkje er nemnt. Vi skulle ønskje oss at døme på uformell opplæring av dansetradisjonar blir inkludert i eksempellista.

- Innlæring av dansar skjer i uformelle settingar slik som på dansefestar, på festivalar eller øvingar i lag og foreiningar som driv med folkedans. Ofte blir (kunnskap om) dansen overført mellom personar, i aktiviteten, og frå ein generasjon til den neste.
- Fleire organisasjonar og enkeltpersonar tilbyr kurs anten med fokus på bestemte lokale dansetradisjonar eller på grunnleggjande danseteknikkar og danseforståing.
- Gjennom nettressursen Folkepedia.no får barn og unge eit tilbod om opplæring i tradisjonsdansar. Dansevideoane som ligg på nettressursen er laga med og for barn og unge og syner ei breidde av norske folkedansar.

Under siste kulepunktet om handverk står nemnt eit undervisningsopplegg for elevar 9-12 år som mellom anna vi i NU har vore med på å utarbeide. Dette sett vi pris på. Vår erfaring er at dette opplegget også er passande for eldre barn/ungdom, og at oppskriftene i heftet er blitt brukt heilt opp til vidaregåande alder. Dette kan vere aktuelt å nemne. I tillegg har vi utarbeidd eit eige opplegg retta mot ungdoms-, og vidaregåande alder. Dette opplegget har eit større fokus på refleksjon og diskusjon rundt identitet og kulturarv, i tillegg til å ha praktiske oppgåver. (<https://www.bunadbruk.no/formidlingsopplegg>) Begge opplegga blir brukt både i skule og i grupper slik som t.d. ungdomslag eller Ung Husflid-grupper.

Under punktet om handverk kan det også vere relevant å nemne den erfarings-, og kunnskapsoverføringa som føregår gjennom drift av dei organisasjonseigde kulturhusa. Desse husa er viktige møtestader for å m.a. halde den immaterielle kulturarven ved like. Mange hus er av høg alder og det krev kunnskap om både bygningar, byggeskikk og drift av hus. Denne kunnskapen blir overført mellom generasjonar gjennom aktiv bruk av husa, gjennom dugnadsarbeid, vedlikehald osv. Prosjektet «Huset i Bygda» (<https://www.husetibygda.no/>) jobbar aktivt for å styrke kunnskapen og kompetansen om drift av slike hus.

s.35

På tabellen på side 35 står det nemnt ulike musikk-, og dansekurs som er gjennomført gjennom Musikkenes Studieforbund. Mange av lokallaga i NU gjennomfører kurs i folkedans og folkemusikk. Vi høyrer til Studieforbundet Kultur og Tradisjon, og ønskjer difor at også kursstatistikken frå «vårt» studieforbund blir inkludert i denne oversikten for å på ein betre måte synleggjere det reelle tal musikk-, og dansekurs, tal deltakarar og kurstimar. Gjennom same studieforbund blir det også registrert ei rekkje kurs på anna tradisjonskunst, slik som handverk.

Punkt 4.4. *Do educational programmes teach about the protection of natural and cultural spaces and places of memory whose existence is necessary for expressing ICH?*

s. 37-38

Uformell læring er ikkje nemnt i utkastet, noko som gjev ein snever tilnærming til indikator 4.4. Dette er ikkje i tråd med rettleiaren frå Unesco som definerer punkt 4.4 på følgjande måte «**Indicator 4 here takes in both formal and non-formal education and focuses on strengthening transmission of ICH and promoting respect for it.**»

Noregs Ungdomslag ber difor om at indikatoren vert utvida med andre former for læring. Døme på dette er Studieforbundet kultur og tradisjon.

- Vi viser her til vedtektene til Studieforbundet kultur og tradisjon: «...eit studieforbund for *frivillige organisasjonar* som driv opplæring i folkeleg kultur som husflid, handverk, folkedans, teater, kystkultur og lokalhistorie, med meir. Studieforbundet fordeler eit statstilskot frå Kulturdepartementet, og har ansvar for utvikling, tilrettelegging og finansiering av eit mangfaldig opplæringstilbod i medlemsorganisasjonane og lokallaga deira. Studieforbundet og medlemsorganisasjonane samarbeider med ulike fagmiljø om ymse utviklingsprosjekt.»

I tillegg ber vi om at følgjande punkt vert lagt til indikator 4.4.:

- I Norge skjer mykje av læring og vidareformidling kunnskap om den immateriell kulturarven gjennom uformelle arenaer, slike arenaer er òg viktige lokale kulturelle rom. Dette er t.d. organisasjonseigde kultur- og forsamlingshus. Desse husa er viktige kjelder eller vitnesbyrd om lokale tradisjonar og kulturutøving, eksemplifisert gjennom opplæring i tradisjonsmat og lokale kultur- og tradisjonsarrangement.

s.38

Kulepunktlista med eksempel er ganske mangelfull, meiner vi. Det er fint at vår

instruktøropplæring i folkedans blir nemnt, men vi håpar at det vil kome inn fleire eksempel på liknande opplæringar. Vi har tidlegare nemnt både kurs og Folkepedia, men viss det høver seg betre å ha med desse i denne punktlista, så gjerne det. Vi har også sommarkurs for ungdom på både folkemusikk og folkedans. Andre arrangørar, slik som t.d. Hilmarfestivalen (HilmarUng) og Strunkeveko har liknande tilbod for barn og unge. Desse kan kanskje bli nemnt i denne lista?

Punkt 9.2 *Is research on approaches towards, and the impacts of, safeguarding ICH in general and of specific elements (whether or not inscribed) encouraged and/or supported?*

s.57

Det står nemnt at NTNU har ansvar for å vidareutdanne handverkarar i tradisjonelt bygghandverk. Dette har vi ingen merknadar til, men vi spør om det kan vere aktuelt å stille spørsmål rundt tidlegare/andre utdanningstilbod i tradisjonskunst som har blitt avvikla i perioden som rapporten gjelder for under dette avsnittet. T.d. så vart fordjupingsstudiet «Norsk Folkeleg Dans» avvikla, og slik vi forstår det, så er det byråkratiet som er årsaken til at dette tilbodet vart lagt ned. (<https://www.folkemusikk.no/kroken-pa-dora-for-norsk-folkelig-dans/>) Det seier noko om mangel på forståing for kva som trengst for å oppretthalde tilbod på såkalla «snevre» område, og vi meiner det er eit stort tap at dette faget vart lagt ned, spesielt når det var interesse for og rekruttering til faget. Vi meiner det bør på plass tilpassa ordningar som kan sikre tradisjonsfaga sin leverett, og det er berre i Noreg vi kan gjere ein jobb for å ivareta vår eigen immaterielle kulturarv. NU meiner det er viktig at rapporten også synleggjer kva som ikkje har fungert i rapportperioden, og nedlegginga av «Norsk Folkeleg Dans» er eit døme på dette.

Punkt 10.1 *Are documentation and research findings made accessible to communities, groups and individuals, while respecting customary practices governing access to specific aspects of ICH?*

s.59

I opplistinga over ulike databasar saknar vi Kulturminnesok.no. Dette er ein viktig database over kulturminne. Den er tufta på Riksantikvaren sin database (Askeladden), men lar brukarane legge inn informasjon om lokale kulturminne, historier og segn knytt til desse kulturminna.

Punkt 15.1 *Do communities, groups and individuals use their ICH for well-being, including in the context of sustainable development programmes?*

s.78-79

Vi er glade for å sjå at de peikar på at forskning viser at song, musikk, dans, kunst-, og kulturaktivitet har positiv påverknad på folk si mentale og fysiske helse. Dette er noko vi sjølv ser i praksis i eigen organisasjon, der den fysiske aktiviteten, dei sosiale treffpunkta og det kreative fellesskapet medlemmane og deltakarane finn i våre lokallag, bidreg til trivsel og glede.

Som frivillig organisasjon har vi sjølv tatt diskusjonen om vi skulle inkludert ordet *folkehelse* i vår føremålsparagraf eller lovverk, men har landa på at vi ikkje meiner det skal vere nødvendig, då aktiviteten laga våre driv i seg sjølv er helsefremjande nok, akkurat slik som forskinga syner.

Vi veit, etter samtale med andre organisasjonar, at det er fleire som endrar på lovverket sitt for å tilpasse seg ulike tilskotsordningar. Det kan både dreie seg om organisering/oppbygging av organisasjonen og om det å synleggjere eit helseperspektiv i føremålet for organisasjonen. Vi meiner dette blir feil, då det betyr at frivillige organisasjonar som driv positiv aktivitet og skaper møtestader for folk over heile Noreg kjenner seg tvungne til å tilpasse ordlyden i styringsdokumenta sine for å innfri krav til t.d. tilskotsordningar.

Tilskotsordningane er med på å halde liv i organisasjonane, men vi meiner at aktiviteten og dei gode føremåla til organisasjonane i seg sjølv bør vere godt nok, i kvart fall når forskinga seier det. Vi i NU veit at møteplassane våre og aktiviteten vår fremjar både fysisk og mental helse, men det er ikkje helseperspektivet i seg sjølv som skal vere fokus. Det skal vere kunnskap, aktivitet, glede, generasjonar og samlingsplassar. Vi håpar at rapporten kan adressere dette og problematisere det opplevde «kravet» om at organisasjonane må tilpasse ordlyden sin for å få innpass i t.d. tilskotsordningar, og stille spørsmål rundt den faktiske grunnen til at organisasjonar endrar sine vedtekter til å innehalde eit folkehelseperspektiv.

Punkt 15.2 *Do communities, groups and individuals use their ICH for dialogue promoting mutual respect, conflict resolution and peace-building?.*

s.80:

Under døme på arenaer som fremjar dialog mellom ulike kulturar ber vi om at følgjande punkt vert tatt inn i rapporten:

I Norge er det om lag 5000 organisasjonseigde kulturhus. Desse husa er viktige lokale arenaer for inkluderande arbeid ved at mykje av organisasjonslivet i bygdene er organisert rundt husa. Døme på dette er ungdomslag, dans, kor og korpsarbeid, 4H, sanitetskvinnene osv. som er viktige inngangsportar til å inkludere både eksisterande og nye innbyggjarar. Husa har òg viktig rolle som generasjonsoverskridande forum ved at husa rommar aktivitetar på tvers av alder. Mange av desse aktivitetane fell inn under kategorien immateriell

kulturarv, slik som teaterarbeid, musikk, dans, handverk og matlaging. I tillegg er desse forsamlingshusa arena for ulike sosiale skikkar og ritual, slik som juletreffar, 17.mai-arrangement, flaggheising, markering av merkedagar, konfirmasjonar, dåp og andre tradisjonelle arrangement. (*Vi nyttar Store Norske Leksikon sin definisjon på ritual når vi kjem med våre døme; <https://snl.no/ritual>*)

Vi ber om at følgjande setning vert lagt til enten under punktet som omhandlar «Festivaler, museer, teater og kulturhus» eller «Under innspillsmøtene...» (s. 80 og 81.)

I Norge er det omfattande organisasjonsarbeidet eit av kjenneteikna bak demokratiseringsprosessane i den gryande nasjonsbygginga på 1800-talet. Mykje av dette organisasjonsarbeidet tok stad i ungdomshus og lokale forsamlingshus. Både innanfor ungdomslagsrørsla og andre frivillige organisasjonar, som bedehusrørsla og losjerørsla, har det vore bygd ein rad særprega kulturbygg i landet. Dette er bygg med både høge arkitektoniske kvalitetar, men òg viktig dokumentasjon om demokratiseringsprosessar, mållagsrørsla, lågkristeleg organisasjonsarbeid mm. Mange av husa er framleis midtpunkt i grender og bygdelag. Desse husa er framleis viktige som arena for frivillig kulturarbeid, som utøving av dans, teater, bunadsarbeid, og anna kulturarbeid. Husa har dermed ein viktig rolle når det gjeld kunnskapsoverføring, inkludering og som møtearenaer på tvers av generasjonane. Det viktig at myndigheitene anerkjenner betydninga husa spelar i lokalsamfunna og gjennom m.a. økonomiske verkemiddel legg til rette for at det er mogleg å utvikle husa som viktige lokale kulturarenaer.

Under innspelsmøtet... (s. 81)

- Vi ber om at setninga «Eit anna døme på organisasjonar som arbeider for å skape generasjonsoverskridande møtearenaer, er Noregs Ungdomslag (NU). Dette er ein landsdekkjande kulturorganisasjon med 14 000 medlemmer og 350 lokallag.

Punkt 17.4. *Are there mechanisms in place that facilitate the active engagement of youth in awarenessraising activities?*

s.95

Ordlyden i rapporten er for vag, meiner vi:

No national guidelines specifying the curricula, leading to a diversity in subjects and courses offered influenced by the local competences and the attitudes. Some schools offer intangible heritage subjects like traditional music and crafts.

Vi skulle gjerne hatt talfesta eller synleggjort i større grad kor mange av kulturskulane i Noreg som har tilbod til sine elevar knytt til immateriell kulturarv. Det er både positivt og utfordrande at kulturskulane står fritt til å

sjølve bestemme kva for tilbod dei skal ha. Det byr på store variasjonar frå kommune til kommune kva slags opplæring elevane får tilbod om, og det betyr også at det mange stader kanskje ikkje blir prioritert tilbod innanfor tradisjonskunst. Kunne rapporten stilt spørsmål om dette eller synleggjort/talfesta kor stor del av kulturskulane som har tilbod innanfor tradisjonskunst?

NU er positive til kulturskulane og har også døme på stader der våre medlemslag har gode samarbeid med dei lokale kulturskulane om å tilby opplæring i tradisjonskunst. Rapporten kan med føredel løfte slike samarbeid mellom kulturskular og frivillige lag og foreiningar som fungerer godt, og der frivillige lag og foreiningar ikkje er i konkurranse med kulturskulen. I NU har vi mellom anna Bø Ungdomslag i Midt-Telemark som samarbeider med kulturskulen om teatertilbod for barn og unge (<https://midt-telemark.kommune.no/finntjeneste/kultur-og-fritid/kulturskolen/>), BUL Kongsberg som samarbeider med Kongsberg kulturskule om undervisning i folkedans (<https://www.kongsberg.kommune.no/artikkel/kulturskolen>), og Hjartdal Ungdomslag som samarbeider med Hjartal kulturskule om ulike framsyningar (<https://www.hjartdal.kommune.no/artikkel/hjartdal-kulturskule>).

Det blir nemnt at Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringa har eit undervisningsopplegg knytt til bunad i sin database. Det er samarbeidspartnarane Noregs Ungdomslag, Norges Husflidslag, Norsk Folkedraktforum, Norsk institutt for bunad og folkedrakt, og Studieforbundet kultur og tradisjon som har utarbeidd dette opplegget. Senteret har spurt om å få lov til å dele det på deira sider. Dette er vi sjølvsagt takksame for og ser på som ei kvalitetssikring, men vi lurar på om det bør synleggjerast i rapporten kven som er eigar av undervisningsopplegget? Det same kan kanskje gjelde for eitt eller fleire av dei samiske opplegga?

I det minste ønskjer vi at det blir synleggjort at desse undervisningsopplegga er utarbeidd av ulike opphavspersonar/organisasjonar, men er samla i senteret sin database.

Punkt 17.5. *Do communities, groups and individuals use information and communication technologies or any other form of media, in particular new media, for raising awareness of the importance of ICH and its safeguarding?*

s.97

Som tillegg til eksempellista ønskjer vi å få inn:

- Noregs Ungdomslag har utvikla www.folkepedia.no, ein digital ressurs der barn og unge kan lære eit utval norske tradisjonsdansar.

Er føremålet med punktlista er å vise døme på alternative kommunikasjonsformer som fremjer immateriell kulturarv?

Viss ja, meiner vi at som tillegg til kulepunkt tre om nominasjon av den allmenne bunadbruken i Noreg til representativ liste at det passer inn å nemne at prosjektet nyttar sosiale medium i stor grad for å spreie informasjon.

Instagramkontoen *@bunadbruk* og Facebook-sida *Bunadbruk på UNESCO-lista*.